

Gabriela Mikołajczyk

Sprawozdanie z działalności Oddziału w Gnieźnie Muzeum Archeologicznego w Poznaniu za okres 1. 7. 1956-31. 12. 1956

Compte-rendu de l'activité, de la succursale du Musée Archéologue à Gniezno dans la période du 1. VII. 1956 au 31. XII. 1958

ORGANIZACJA ODDZIAŁU

Oddział Muzeum Archeologicznego w Gnieźnie powstał zgodnie z planem perspektywicznym rozwoju sieci muzealnej w Polsce. Powołanie przez Centralny Zarząd Muzeów i Ochrony Zabytków placówki muzealnej było rzeczą konieczną z uwagi na rolę Gniezna w procesie kształtowania się naszego Państwa oraz ze względu na liczne zabytki. W dniu 1 lipca 1956 r. Muzeum Archeologiczne w Poznaniu przejęło od Stacji Archeologicznej Instytutu Historii Kultury Materialnej PAN w Gnieźnie przy ul. Mieczysława 1, lokale o łącznej powierzchni 300 m² wraz z istniejącą tam wystawą, która stanowiła załączek Oddziału i gdzie eksponowane są zabytki pochodzące z badań archeologicznych prowadzonych w Gnieźnie i na Ostrowie Lednickim.

W pierwszym roku swego istnienia Oddział korzystał z funduszy i wszelkiej innej pomocy ze strony Muzeum Archeologicznego w Poznaniu. Poczynając od 1957 r. na cele Oddziału wydzielono z budżetu Muzeum oddzielne środki finansowe. Wyposażenie Oddziału składało się w większości ze sprzętu będącą własnością mieszczącej się tutaj Stacji Archeologicznej. Dopiero w ostatnim roku Muzeum Archeologiczne w Poznaniu przekazała biurko, szafę biblioteczną oraz 7 regałów.

Po kilkoletnich staraniach czynionych już dawniej przez Stację Archeologiczną a ostatnio także przez dyrekcję Muzeum i kierownictwo Oddziału w maju 1958 r. Miejska Rada Narodowa w Gnieźnie przyznała na cele muzealne lokale parterowe przy ul. św. Jana 9, o łącznej powierzchni 565 m². Budynek ten znajdował się w stanie silnego zdemastowania. W ciągu trzech miesięcy, po przeprowadzeniu gruntownego remontu pomieszczeń złożonych z 13 izb i dużego korytarza, dokonano przeprowadzki. W zakres remontów wchodziły naprawy tynków, podłogi, posadzek, malowanie wszystkich izb, okien, drzwi i podłóg, naprawa i przeróbka instalacji elektrycznych i kanalizacyjnych, kilku pieców, drzwi zamków itd., dorobienie wszystkich kluczy, wstawienie szyb, założenie zlewów, umywalki, muszli itp. Wszystkie te prace wykonano systemem gospodarczym, przez własnych pracowników

ponieważ posiadane środki finansowe były bardzo skromne. Pomocy przy przeprowadzce, w postaci pożyczenia samochodu ciężarowego, udzielił Państwowy Szpital w Dziekanec. Ponadto pomocą przy przewożeniu inwentarza i zabytków służyli pracownicy Stacji Archeologicznej.

Wystawa stała, która praktycznie była nie czynna tylko przez 1 miesiąc, zajmuje obecnie 3 izby, wystawa czasowa mieści się na korytarzu, 3 pokoje przeznaczone są na pracownie naukowe, 3 na pracownie naukowo-techniczne, tj. kreślarnię, preparatornię i ciemnię fotograficzną oraz 1 na administrację. Reszta to pomieszczenia gospodarcze, magazyn i ubikacje. Dla uzupełnienia wspomnieć należy, że w lokalach Oddziału znajduje pomieszczenie również Stacja Archeologiczna IHKM PAN w Gnieźnie.

Osada personalna Oddziału w omawianym okresie przedstawia się następująco: adiunkt mgr Gabriela Mikołajczyk — kierownik Oddziału (od 1. 7. 1956 r.), pomocnik muzealny — Zofia Springer (od 1. 7. 1956 r.), st. laborant — Zygfryd Różański (od 1. I. 1957 r.) i pomocnik muzealny — Maria Wilkosz (od 1. 11. 1957 r.).

DZIAŁALNOŚĆ NAUKOWO-BADAWCZA

Badania terenowe

Systematyczne badania wykopaliskowe prowadzono w czasie od 23. 7. — 12. 9. 1956 r. w obrębie wczesnośredniowiecznego grodu na Ostrowie Lednickim w pow. gnieźnieńskim na zlecenie konserwatora wojewódzkiego w związku z konserwacją ruin kościoła preromańskiego. Kierowała nimi mgr G. Mikołajczyk jako jedyny pracownik naukowy Oddziału.

W ramach badań ratowniczych w 1956 r. kierownik Oddziału zabezpieczył jeden grób skrzynkowy oraz 2 groby podkloszowe z wczesnego okresu lateńskiego w Kłecku w pow. gnieźnieńskim. Na cmentarzysko natrafiono w czasie prac ziemnych a o odkryciu powiadomił członek PTA mgr Stefan Kuroszczyk, przewodniczący Prezydium PRN w Gnieźnie.

W czasie od 7. I. — 26. I. 1957 r. kierownik Oddziału i st. laborant Z. Różański wzięli udział w sondażo-

wych badaniach archeologicznych w katedrze gnieźnieńskiej. Prace prowadzono na zlecenie architektów zajmujących się regotyzacją katedry. W okresie od 17. VI — 13. IX. 1957 r. kontynuowano badania wykopaliskowe na Ostrowie Lednickim w pow. gnieźnieńskim. Z pracowników Oddziału w badaniach tych udział wzięli: kierownik oraz st. laborant Z. Róžański. Prac nie ukończono z powodu przeszkód obiektywnych.

W okresie sprawozdawczym kierownik Oddziału przeprowadził badania powierzchniowe w kilku miejscach na terenie miasta Gniezna, gdzie znajdowano zabytki wydobywane na powierzchnię podczas różnego rodzaju robót ziemnych. Nadto przeprowadzono badania powierzchniowe w Ostrowie Prymasowskim, w Powidzu w pow. gnieźnieńskim i we Włocławku oraz prace ratownicze w Żninie. Poza tym przeprowadzono inwentaryzację naukową grodzisk wczesnośrednio-wiecznych w Moraczewie i Imiolkach.

Oddział współpracuje stale ze Stacją Archeologiczną w Gnieźnie i z Pracownią do badania Kujaw, Ziemi Chełmińskiej i Dobrzyńskiej, z Oddziałem Polskiego Towarzystwa Archeologicznego oraz z Pracownią Konserwacji Zabytków. W tym zakresie bierze udział w systematycznych pracach wykopaliskowych, prowadzonych w katedrze gnieźnieńskiej, w sondażowych badaniach wykopaliskowych na grodzie we Włocławku, w pracach konserwatorskich na zamku w Radzynie Chełmińskim oraz w badaniach powierzchniowych na Ziemi Dobrzyńskiej.

W roku 1958 własnych systematycznych badań wykopaliskowych Oddział nie prowadził.

Prace wewnętrzno — muzealne

Do 1957 r. inwentaryzacją objęte były jedynie zabytki pochodzące z własnych badań Oddziału oraz z darów. W 1958 r. przejęto w depozyt od Stacji Archeologicznej w Gnieźnie zabytki z badań prowadzonych w latach 1948—1953 na Ostrowie Lednickim w pow. gnieźnieńskim. Do inwentarza zabytków wpisano ogółem 94 pozycje, przy czym na 17 pozycji złożyły się dary. Lista dotychczasowych ofiarodawców przedstawia się następująco: uczniowie z Gniezna L. Boro-wiak, H. Perczyński i A. Wiliński (2)¹, ks. dr W. Gronkowski z Gniezna (1), W. Pędzik z Gniezna (3), J. Rominiecki z Dziekanowic w pow. gnieźnieńskim (1), Z. Róžański z Gniezna (1), inż. Z. Schmidt ze Żnina (2), W. Szymański kierownik szkoły w Ostrowie Prymasowskim w pow. gnieźnieńskim (4), dr B. Szym-borski — dyrektor szpitala w Dziekanowic (1), F. Kieszkowski, kierownik szkoły w Skierszewie w pow. gnieźnieńskim (1).

W okresie sprawozdawczym przystąpiono do sporządzenia katalogu kartkowego zabytków. Wypełniono 15 kart katalogu zabytków oraz 23 karty katalogu rzeczowego (kulturowego). Założono również album i inwentarz zdjęć fotograficznych, zawierający dotychczas 267 pozycji. Równocześnie sporządzono inwentarz planów, wpisując doń wszystkie posiadane dotąd plany i rysunki w liczbie 84.

¹ Cyfry w nawiasach oznaczają ilość pozycji w inwentarzu nabytków.

Inne prace naukowe

W okresie sprawozdawczym mgr G. Mikołajczyk opublikowała następujące prace i artykuły:

- (i Żurowski Kazimierz) Sprawozdanie z badań archeologicznych w Gnieźnie w 1955 r., Sprawozdania Archeologiczne t. III (1957), str. 249—272.
- Rewelacyjne odkrycia archeologiczne w Gnieźnie., Gazeta Gnieźnieńska r. VIII (1958) nr 5.
- Nowe odkrycia w katedrze gnieźnieńskiej., Wiadomości Archeologiczne, t. XXV (1958), str. 269—270.
- (i Żurowski Kazimierz) Sprawozdanie z badań wykopaliskowych w Gnieźnie w 1958 r. (powielone w 50 egz.)
- Hasło: Santok, Słownik Starożytności Słowiańskich, Zeszyt dyskusyjny, Wrocław 1958.

Kierownik Oddziału brał udział w sesjach naukowych, konferencjach sprawozdawczych i planujących IHKM PAN, w posiedzeniach i konferencjach Zakładu Archeologii Polski IHKM w Poznaniu, w posiedzeniach naukowych Stacji Archeologicznej w Gnieźnie i Pracowni Kujaw, Ziemi Chełmińskiej i Dobrzyńskiej, w sesjach naukowych zorganizowanych przez PTA w Kaliszu i Poznaniu, oraz w zebraniach organizowanych przez FJN i MRN w Gnieźnie. Nadto kierownik Oddziału wchodzi w skład gnieźnieńskiej sekcji historyczno-archeologicznej Komitetu Obchodów 1000-lecia Państwa Polskiego i bierze czynny udział w pracach miejskiego i powiatowego Komitetu Obchodu 1000-lecia.

Archiwum

Z uwagi na konieczność posiadania własnego archiwum naukowego sporządzono odpisy tekstów i kopie dokumentacji znajdujących się w teczkach archiwalnych Muzeum Archeologicznego w Poznaniu. W okresie sprawozdawczym przepisano materiały odnoszące się do ponad 200 miejscowości z powiatu gnieźnieńskiego, uzupełniając je w miarę możliwości materiałami z własnych prac.

Do archiwum zakupiono 1 mapę powiatu gnieźnieńskiego w skali 1 : 100 000 oraz 20 map w skali 1 : 25 000, z których połowa zostanie wklejona w te czki archiwalne.

Biblioteka

Z końcem 1958 r. biblioteka naukowa Oddziału liczyła 54 tomy. W 1956 r. Oddział otrzymał w postaci darów 16 tomów. Ofiarodawcami byli: prof. dr J. Kostrzewski (2 pozycje) i Muzeum Archeologiczne w Poznaniu (6 pozycji). Droga zakupu biblioteka powiększyła się o dalszych 48 tomów. W tym czasie wypełniono 27 kart katalogu rzeczowego oraz 265 kart katalogu alfabetycznego biblioteki. Ze względu na szczupłość księgozbioru pracownicy Oddziału korzystają z księgozbioru Stacji Archeologicznej oraz z bogato zaopatrzonej biblioteki Muzeum Archeologicznego w Poznaniu.

Pracownicy pomocniczo — naukowe

Pracownia fotograficzna dotąd nie została wyposażona z powodu braku kredytów. Oddział korzysta ze

sprzętu miejscowej Stacji Archeologicznej. W latach 1956—1958 wykonano 257 zdjęć oraz 808 kopii względnie powiększeń.

W pracowni preparatorskiej opatrzoną trwałą metryką znaczną ilość zabytków oraz wyklejono lub zrekonstruowano kilkadziesiąt naczyń. Nadto przepakowano do kartonów zinwentaryzowane zabytki, znajdujące się czasowo w skrzyniach. Zainwentaryzowaną część uporządkowanych zabytków ustawiono na regałach w nowo zorganizowanym magazynie.

DZIAŁALNOŚĆ NAUKOWO-OŚWIATOWA

Wystawa stała pt. „Gniezno i Ostrów Lednicki w świetle wykopalisk“ w ciągu 1956 r. była udostępniona bezpłatnie; dopiero od 1957 r. wprowadzono opłaty wstępu. W ciągu całego okresu sprawozdawczego tylko przez 1 miesiąc tj. lipiec 1958 r., w czasie przeprowadzki i remontu, wystawa była nieczynna. Przez cały omawiany okres zwiedziło ją ogółem 6911 osób, w tym odpłatnie 2764 osób. Pomiędzy zwiedzającymi było także 92 gości zagranicznych, wśród nich zaś wielu archeologów. Frekwencja wydatnie się poprawiła od momentu przeniesienia Oddziału do bardziej widocznego i reprezentatywnego lokalu. Drugą atrakcją było uruchomienie od września ubr. wystawy czasowej pt. „Sztuka społeczeństw pierwotnych“.

W okresie sprawozdawczym przygotowano i wygłoszono 96 odczytów na 72 tematy. Słuchaczami była młodzież szkół podstawowych i licealnych, nauczyciele, personel zakładów pracy, inteligencja i in.

Przez miejscowy radiowęzeł wygłoszono 5 pogadank na tematy archeologiczne, a w związku z przygotowaniem obchodów 1000-lecia Państwa Polskiego zostały nagrane w maju, czerwcu i sierpniu 1958 r. z kierownikiem Oddziału 3 audycje radiowe, nadane później przez Polskie Radio. W ramach współpracy z TWP, które zorganizowało na terenie Gniezna Uniwersytet Powszechny, mgr G. Mikołajczyk kierowała Wydziałem Historycznym. Współpracę nawiązano także z PTA, PTTK i ZHP w Gnieźnie.